

३१. पठमसंगीति

भगवा बुद्धो सम्मासम्बोधिं पत्वा जम्बुदीपस्स गामनिगमजनपदेसु चारिकं चरमानो धम्मं पकासेसि । यथा सीतलजलभारभारितो मेवो सब्बत्थ वस्सति, एवमेव भगवा बुद्धो बहुजनहिताय बहुजनसुखाय धम्मं पकासेसि । तस्स धम्मो मुखपाठेन विज्जति । मुखपाठेन एकतो अपरं गच्छति । एवं धम्मं पकासेन्तो सो आसीतिको हत्वा कुसिनारायं सालानं अन्तरे निपन्नो परिनिब्बायि । सो परिनिब्बानकाले भिक्खू अस्सासन्तो कथेसि— यो च मया धम्मो च विनयो च देसितो, सो मम अच्चयेन तुम्हाकं सत्था । को अयं धम्मो विनयो ति, न को पि जानाति । तस्मा धम्मस्स विजाननं अत्थाय पञ्चो उदपादि ।

तस्मिं काले सुभद्दो नामको वुड्ढपब्बजितो सोमनस्सं त्रापेसि—
“अलं, आवुसो, मा सोचित्थ, मा परिदेवित्थ, सुमुत्ता मयं तेन महा-
समणेन, उप्पद्दुता च होम, इदं वो कप्पति, इदं वो न कप्पतीति ।
इदानि पन मयं यं इच्छिस्साम तं करिस्साम, यं न इच्छिस्साम तं न
करिस्सामा” ति ।

महाकस्सपो संघत्थेरो आसि । सो तं सुत्वा धम्मविनयस्स संगायनं कातुं विनिच्छयि । तदा कत्थ संगायनं भविस्सति, कदा संगायनं भविस्सति, केन संगायनं भविस्सति इति पञ्हा उप्पज्जिसु । महाकस्सपो संघत्थेरो चिन्तेत्वा सत्ताहपरिनिब्बुते भगवति राजगहं सुन्दरं ठानं इति कथेसि । तत्थेव वेभारपब्बते सत्तपण्णिगुहाद्वारे रञ्ज्रा माग्घेन सुन्दरं मण्डपं कतं । पुन तस्मिं येव वस्साकाले संगायनं भविस्सती ति विनिच्छयो जातो तथा पञ्चसतं अरहन्ता संगायनं करिस्सन्तीति पि विनिच्छतं । आनन्दो बुद्धस्स उपट्ठाको, सो सब्बदा बुद्धेन सह छाया विय वसित्वा धम्मं सुणि । तं विना संगीति न भविस्सति । अपि च सो न अरहन्तो ।

सब्बे भिक्खू चारिकं चरमानो राजगहे आगच्छिसु । केवलं हि तेहि सह वस्सावासो संगायनं वा भविस्सति । तस्मा अञ्जेसं वस्सा-
वासो न अनुञ्जातो । एवं वस्साकाले ते भिक्खू राजगहे वेभारपब्बते सत्तपण्णिगुहाद्वारे आगमिसु । सक-सकठाने निसीदिसु । आनन्दस्स

आसनं रिक्तं । आनन्दो महाकस्सपेन पेरितो अरहत्तं पावुणि । सो पि सकठाने निसीदि ।

महाकस्सपो सभाचरियो होति । सो भिक्खू पुच्छि यं किं सब्बपठमं संगायेय्याम-धम्मं वा विनयं वा । विनयो नाम बुद्धसासनस्स आयु, विनये ठिते सासनं ठितं होति, तस्मा पठमं विनयं संगायितब्बं ति । महाकस्सपो पठमं उपाळि विनयं पुच्छि । यथा—“पठमपाराजिकं, आवुसो, कत्थ पञ्जत्तं” ति ? “वेसालियं, भन्ते” ति, इच्चादि । एवं तेन पुच्छितं सकलं पञ्च उपाळि विस्सज्जेसि । ततो परं सो आनन्दं धम्मं पुच्छि । यथा—“ब्रह्मजालं, आवुसो आनन्द, कत्थ भासितं” ति ? “अन्तरा च, भन्ते, राजगहं अन्तरा च नालन्दं राजागारके अम्बल-ट्टिकायं” ति इच्चादि । एवं आनन्दो पि यं किञ्चि भगवता सुतं, तं विस्सज्जेसि । ततो परं ये ये भिक्खू यं किञ्चि यत्थ तत्थ वा भगवता सुणिंसु, ते पि संगायिसु । एवमेव इदं संगायनं सत्तमासेहि निट्ठितं ।

संगायनपरियोसाने बुद्धवचनस्स विसयं अनुसरित्वा विभाजनं कतं । ये धम्मा भिक्खूनं भिक्खुनीनं च करणीय-अकरणीयवसेन देसिता । तेसं संगहो विनयपिटके जातो । गामं गामं चारिकं चरमानो यस्स धम्मस्स पकासनं कतं, सो सुत्तपिटके संगहितो । यो धम्मो परमत्थ-देसितो अतिवियगम्भीरो, तस्स संगहो अभिधम्मपिटके जातो । एवं विसयवसेन तयो संगहो कत्वा तिपिटकं इति कतं । पुन रसवसेन एक-विधं, धम्मविनयवसेन दुविधं, पठम-मज्झिम-पच्छिमवसेन त्रिविधं, पिटकवसेन त्रिविधं, निकायवसेन पञ्चविधं, अंगवसेन नवविधं, धम्मवखन्धवसेन चतुरासीतिसहस्सविधं ति बुद्धवचनस्स संगायनं जातं । इमिना संगीतियं बुद्धवचनस्स सरूपं निद्वारितं । सासनस्स पतिट्ठा कता । अयं धम्मसंगीति सत्तहि मासेहि निट्ठिता । महाकस्सपो पमुखो पधानो च थेरो अहोसि । पञ्चसतं अरहन्ता संगायिसु । राजगहस्स वेभारपब्बतं तस्स ठानं । बुद्धपरिनिब्बानतो ततियमासे अतिक्कन्ते भवि इति जानितब्बं । अयं पठममहासंगीति नाम । तस्मा कथितं :—

सतेहि पञ्चहि कता, तेन पञ्चसता ति च ।
थेरेहेव कतत्ता च, थेरिका'ति पवुच्चती ति ॥
एवं सत्तहि मासेहि, धम्मसंगीति निट्ठिता ।
सब्बलोकहितत्थाय, सब्बलोकहितेसिहि ॥